

IX

De overdracht van Louisiana, 30 april 1803

Louisiana was vroeger veel groter dan de staat die tegenwoordig deze naam draagt. Het besloeg het gehele westelijke stuk van het stroomgebied van de Mississippi: een immens territorium, vijf keer zo groot als Frankrijk, dat zich over dertien Amerikaanse staten uitstrekte: Montana, North Dakota, South Dakota, Minnesota, Wyoming, Nebraska, Iowa, Colorado, Kansas, Missouri, Oklahoma, Arkansas en Louisiana. Dit gebied, dat sinds het begin van de zeventiende eeuw door kolonisten en Franse missionarissen van de Jezuïeten werd bewoond, was op 9 april 1682 door Cavelier de la Salle ter ere van de Zonnekoning Lodewijk [Louis] XIV tot Louisiana gedoopt. In 1762 stond Lodewijk XV het af aan Spanje. Op 1 oktober 1800, na de slag van Marengo, wist Napoleon het door middel van het verdrag van San-Ildefonso weer bij Frankrijk te krijgen. Tijdens het gouden tijdperk dat Frankrijk van 1801 tot begin 1803 mocht meemaken – de periode van de Vrede van Amiens met Engeland – twijfelde Napoleon over welke weg hij het beste kon volgen.

Lafayette vertelde hem enthousiast over de nieuwe macht die de Verenigde Staten van Amerika vertegenwoordigden. Hij was getuige geweest van de wilskracht, durf en moed van zijn volk en de betekenis van zijn leiders, in het bijzonder die van George Washington, die niet lang daarvoor, op 14 december 1799, was overleden. Met zijn wereldomvattende visie, zijn goedheid van hart en zijn menselijkheid wenste Napoleon oprecht om deze jonge republiek bij haar groei te helpen. Hij wist dat vrije doorvaart over de Mississippi vitaal was voor de economie van de mensen die aan de oevers woonden. Bovendien gaf zijn liefde voor de vrede hem in niets te doen dat een oorlog met Engeland kon veroorzaken. Hij wist ook dat de Fransen die in de gebieden woonden graag Amerikaanse burgers wilden worden. Maar de publieke opinie in Frankrijk wilde Louisiana behouden en daarom gaf hij nogal tegen zijn wil minister van de Marine Decres toestemming om een expeditie voor te bereiden die vanuit Holland zou vertrekken; Operatie Vlissingen. Maar meteen nadat hij hoorde dat president Jefferson een afgezant, James Monroe, naar hem stuurde, een grote vriend van Frankrijk, om de kwestie van vrije doorvaart op de Mississippi te bespreken, werd de expeditie afgelast.

Op 10 april 1803, twee dagen voor de aankomst van Monroe, vertrouwde hij Decres toe: 'Ik ben me volledig bewust van de waarde van Louisiana en toch zal ik het aan de Verenigde Staten afstaan.' Bij zijn aankomst bood Monroe twee miljoen dollar voor New Orleans, de stad waar de Mississippi in zee stroomt. Om meer vroeg hij niet, hoewel hij door Jefferson en Congres was gemachtigd om voor het sluiten van deze beperkte overeenkomst tot tien miljoen dollar te gaan. Napoleon reageerde glimlachend en zei allervriendelijkst: 'Ik wil niet alleen New Orleans aan u afstaan, maar heel Louisiana. Ik zal elk bedrag dat u biedt aanvaarden.' James Monroe was met stomheid geslagen en vroeg toestemming om zich voor overleg een uur terug te trekken met zijnhandlanger, de Amerikaanse ambassadeur in Parijs, Robert Livingston. Ze konden op geen enkele manier contact met hun president opnemen om de enorme omvang van het voorstel te overdenken en geheel op eigen initiatief dachten ze dat ze met weinig gevaar voor afwijzing vijftien miljoen dollar konden bieden. Per slot van rekening was dat slechts vijf miljoen dollar meer dan het bedrag dat ze voor de aankoop van de zeehaven alleen mochten bieden.

Eenmaal terug bij Napoleon deden ze schuchter hun aanbod... vijftien miljoen dollar... 'Uitstekend!' riep hij uit. 'Laten we daarop drinken!' En ze lieten zich de drank en hors-d'oeuvres goed smaken. Napoleon voegde de volgende zinnen toe aan de bepalingen van de overeenkomst: 'Laat ze weten dat we met spijt van hen scheiden. Laten ze nooit vergeten dat ze eens Fransen waren. Moge onze vriendschap door de gemeenschappelijke afkomst, verwantschap, taal en gebruiken voor eeuwig voortduren.'

De termen 'verkoop' of 'aankoop' als het over Louisiana gaat, zijn onnauwkeurige, of tenminste overdreven bewoordingen: 'schenking' zou beter zijn. Napoleon was heel blij met de oprechte symboliek van de schenking van een enorm cadeau dat de oppervlakte van de Verenigde Staten verdubbelde.

Zo staat het echter niet altijd in de geschiedenisboeken die op de Amerikaanse middelbare scholen gebruikt worden. Daniel Boorstin, die voor zijn studieboek *A History of the United States* de Pulitzerprijs won, schreef: 'In januari 1798 werden de Verenigde Staten door de Franse dictator Napoleon met een oorlog op zee bedreigd' en 'De nieuwkomer Napoleon had het corrupte Directoire ten val gebracht en omdat hij van plan was zijn macht in Frankrijk en Europa te consolideren, wilde hij geen problemen met de Verenigde Staten. Daarom stemde hij erin toe om een overeenkomst te ondertekenen die het voor de Verenigde Staten mogelijk maakte de negentiende eeuw in een toestand van vrede te beginnen.' De waarheid was dat in januari 1798 generaal Bonaparte geen macht uitoefende in de regering van Frankrijk. Hij was nog maar net in het Instituut gekozen.

Boorstin vervolgt zijn grove laster over de overdracht van Louisiana in zijn *A History of the United States* met: 'Napoleon besloot om Louisiana te verkopen... Toen de Amerikanen aanboden om de monding van de Mississippi te kopen, kregen ze een verbazingwekkend antwoord. Napoleon wilde de riviermonding niet verkopen of zelfs maar verhuren, maar wilde Louisiana in zijn geheel verkopen... Het was niet verwonderlijk dat een Franse dictator zo'n krachtige beslissing kon nemen, maar wij hadden een grondwet die bepaalde dat alleen het Congres zulke belangrijke beslissingen mag nemen. Wat konden Monroe en Livingston doen, geïsoleerd als ze waren in Parijs? Ze besloten om Napoleons aanbod te aanvaarden en boden vijftien miljoen dollar voor heel Louisiana. Napoleon aanvaardde. Toen het nieuws in de Verenigde Staten bekend werd, waren de reacties gemengd. Sommigen klaagden dat deze twee Amerikanen naar Parijs waren gestuurd met de missie een klein stuk grond te kopen maar in de val waren gelopen van een excentrieke dictator en een en tachtig miljoen hectares grote woestijn hadden gekocht die van geen enkele waarde was. De aankoop van Louisiana was in meerdere opzichten een overwinning. Het was het bewijs dat in een krachtige confrontatie tussen een dictatuur en een democratie, de democratie niet noodzakelijk hoeft te verliezen. Het bewees dat een volk een grondwet kon hebben die hen zou beschermen voor tirannen.'

Zulk geraaskal zou gewoonweg lachwekkend zijn als het niet het imago van Frankrijk in de hoofden van jonge Amerikanen te schande maakte. Hier volgen de artikelen van het verdrag:

Artikel I

Vanwege het derde artikel van het verdrag gesloten te St.-Ildefonso, 1 oktober 1800, tussen de Eerste Consul van de Franse republiek en Zijne katholieke Majesteit van Spanje, werd het volgende overeengekomen. Zijne katholieke Majesteit belooft en verbindt zich er van zijn kant toe om aan de Franse republiek zes maanden na de volledige en gehele uitvoering van de voorwaarden en bepalingen hierin met betrekking tot Zijne Koninklijke Hoogheid de hertog van Parma, de kolonie of provincie van Louisiana af te staan met dezelfde omvang die het nu heeft als eigendom van Spanje en die het had toen Frankrijk het bezat. En daar waar ingevolge het verdrag en in het bijzonder van het derde artikel de Franse republiek een onbetwistbare aanspraak heeft op het gebied en op het bezit van het bovengenoemde territorium – De Eerste Consul van de Franse republiek wenst de Verenigde Staten een krachtig bewijs van zijn vriendschap te geven en doet hierbij in de naam van de Franse republiek voor eeuwig en in volle soevereiniteit afstand aan de Verenigde Staten van het bovengenoemde grondgebied met al zijn rechten en toebehoren als geheel en op dezelfde wijze als ze zijn verworven door de Franse republiek krachtens het bovenvermelde verdrag afgesloten met Zijne katholieke Majesteit.

Artikel II

In de overdracht verricht door het voorafgaande artikel zijn inbegrepen de nabijgelegen eilanden behorende tot Louisiana, alle openbare gebouwen en de vestingwerken die geen prive-eigendom zijn. De archieven, papieren en documenten betreffende het gebied en de soevereiniteit van Louisiana en zijn afhankelijkheden zullen in het bezit van de commissarissen van de Verenigde Staten worden gelaten, en kopieën zullen daarna in de vereiste vorm gegeven worden aan de magistraten en gemeenteambtenaren op zulke wijze dat bovengenoemde papieren en documenten van nut voor hen kunnen zijn.

Artikel III

De inwoners van het afgestane territorium zullen worden opgenomen in de Unie van de Verenigde Staten en zo snel mogelijk worden toegelaten, overeenkomstig de beginselen van de federale grondwet, tot het genot van alle rechten, voordelen en immuniteiten van burgers van de Verenigde Staten, en intussen zullen zij verdedigd en beschermd worden in het vrije genot van hun vrijheid, eigendom en de godsdienst die ze belijden.

Artikel IV

Er zal door de regering van Frankrijk een commissaris naar Louisiana gestuurd worden opdat hij elke noodzakelijke handeling verricht, eveneens om van de officieren van Zijne katholieke Majesteit het bovengenoemde land en indien het niet reeds is gedaan zijn afhankelijkheden in ontvangst te nemen in de naam van de Franse republiek om het over te dragen in de naam van de Franse republiek aan de commissaris of vertegenwoordiger van de Verenigde Staten.

Artikel V

Onmiddellijk na de ratificatie van het huidige verdrag door de president van de Verenigde Staten en in het geval dat die van de Eerste Consul al eerder verkregen zal zijn, zal de commissaris van de Franse republiek alle militaire posten van Louisiana en andere delen van het afgestane territorium overdragen aan de commissaris of commissarissen die door de president zijn aangewezen om ze in bezit te nemen – de troepen, hetzij van Frankrijk hetzij van Spanje, die daar mogelijk zijn, zullen de bezetting van om het even welke militaire post beëindigen vanaf de tijd van de eigendomsoverdracht en zullen in de loop van drie maanden volgend op de ratificatie van dit verdrag zo snel mogelijk ingescheept worden.

Artikel VI

De Verenigde Staten beloven om die verdragen en artikels uit te voeren die overeengekomen zijn tussen Spanje en de stammen en volkeren van indianen totdat door wederzijds goedvinden van de Verenigde Staten en de bovengenoemde stammen of volkeren over andere gepaste artikels overeenkomst bereikt zal zijn.

Artikel VII

(Dit artikel is ingekort. Het behandelt uitvoerig de voorzieningen die werden getroffen om de scheepvaart van Amerikaanse, Franse en Spaanse koopvaardijsschepen goed te laten verlopen.) De verdragsluitende partijen hebben afgesproken dat de Franse schepen die rechtstreeks uit Frankrijk of een van zijn kolonies komen en de schepen van Spanje die rechtstreeks uit Spanje of een van zijn kolonies komen gedurende twaalf jaar in de haven van New Orleans en in alle andere rechtsgeldige toegangshavens binnen het afgestane gebied zullen worden toegelaten op eenzelfde manier als de schepen van de Verenigde Staten die rechtstreeks uit Frankrijk of Spanje komen, zonder te worden onderworpen aan enige andere of grotere accijnzen op koopwaar dan die door de burgers van de Verenigde Staten worden afgestaan. Gedurende bovenvermelde periode zal geen ander land recht hebben op dezelfde privileges.

Artikel VIII

In de toekomst en voor eeuwig na het verstrijken van de twaalf jaar, zullen de schepen van Frankrijk behandeld worden op gelijke basis als de meest bevoorrechte naties in de bovenvermelde havens.

Artikel IX

De afzonderlijke conventie, deze dag ondertekend en met als doel hebbende zorg te dragen voor de betaling van schulden verschuldigd aan de burgers van de Verenigde Staten door de Franse republiek voor de dertigste september 1800, is goedgekeurd en heeft haar uitvoering op dezelfde wijze alsof ze was ingevoegd in het huidige verdrag en ze zal worden geratificeerd in dezelfde vorm en op hetzelfde tijdstip, zodat het ene niet apart van het andere zal worden geratificeerd.

Artikel X

Het huidige verdrag zal worden geratificeerd in juiste en gepaste procedure en de ratificaties zullen worden uitgewisseld in de tijdsspanne van zes maanden na de datum van de ondertekening of zo mogelijk eerder door de gevolmachtigde gezanten. In vertrouwen werden door de respectievelijke gevolmachtigden deze artikels ondertekend in de Franse en Engelse taal, niettemin verklarende dat het huidige verdrag oorspronkelijk in de Franse taal werd overeengekomen, en hebben daaraan hun zegels gehecht.

Opgemaakt te Parijs, 30 april 1803

Robert R. Livingston [zegel]

James Monroe [zegel]

Barbe Marboiss [zegel]

Napoleon ondertekent de aankoop, door de Verenigde Staten van Amerika, van Louisiana.